
DİVAN ŞAİRLERİNİN BİRBİRLERİNE YÖNELİK TENKİTLERİNİN İLK ÖRNEKLERİNDEN BİRİ CAFER ÇELEBİ'NİN ŞEYHİ VE AHMED PAŞA'YI TENKİDİ

Dr. Necati SUNGUR

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu

ÖZET

Divan şiirinde tenkit, özellikle şairlerin kendi şiir ve şairlikleri ve edebî hayatın genel durumu üzerine yoğunlaşmıştır. Şairlerin birbirlerine yönelik tenkitlerinin ilk örneklerinden birine Cafer Çelebi'de rastlanır. Cafer Çelebi, Hevesnâme adlı meşhur eserinde, divan şiirinin kurucularından sayılan Şeyhî ve Ahmed Paşa'yı ağır şekilde tenkit eder. Bu tenkidi, gerek yaşadığı dönemde gerekse sonraki kaynaklarda geniş yankı uyandırmıştır. Bu çalışmada, Cafer Çelebi'nin tenkidi ve hakkındaki değerlendirmeler tartışılarak bir sonuca varılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Divan Şiiri, Tenkit, Tâcî-zâde Cafer Çelebi, Heves-nâme, Şeyhî, Ahmed Paşa

GİRİŞ

Türk edebiyatında batılı ölçüler içinde yazılmış ilk tenkit eserlerine Tanzimat döneminde rastlanır. Pek tabii divan edebiyatı döneminde de bir tenkit anlayışı gelişmiş ve bu yolda eserler verilmiştir. Bazı araştırmacılar, Türk tenkit anlayışının başlangıcını Orhun Abideleri'ne kadar götürürler. Bu çerçevede sözlü edebiyat ürünlerinde, atasözleri ve masallarda, Kutadgu Bilig gibi ahlâkî eserlerde, kıssalarda tenkit unsurlarına rastlamak mümkündür (*Kutlu vd., 1998 :309-10*). Her devrin kendine has bir eleştiri anlayışı vardır. Bu durum, divan edebiyatı için de söz konusudur. Divan şairleri ve bu edebiyat döneminde diğer türlerde eser veren yazarlar gerek sanat, gerek fert ve cemiyet hakkında, devrin gidişatı üzerine tenkitler yapmışlardır. Şeyhî'nin Har-nâme'si, Fuzûlî'nin Şikâyet-nâme'si, Bağdatlı Ruhî'nin Terkibibendi, Nefî'nin Sihâm-ı Kazâ'sı, Kâtip Çelebi ve Koçi Bey'in Risaleleri, Naimâ Tarihi vb. gibi eserler yer yer hicve kaçan, mizahla birleşen, devrin kötü yanlarını, aksaklıklarını sayıp döken tenkidi mahiyet arz ederler.

Divan edebiyatında tenkit türünün doğrudan veya dolaylı yoldan başlıca kaynakları: şüara tezkireleri; şairlerin divan ve divançe ön sözlerinde belirttikleri sanat ve edebiyat nazariyeleri; Hüsn ü Aşk, Heves-nâme, Hayriyye vb. gibi bazı bölümleri edebî tenkit özelliği taşıyan eserler; belâgat kitapları olarak sayılabilir (*Kutlu vd., 1998:310*). Bunlar arasında şair tezkireleri, divan edebiyatı döneminde her devrin edebî eleştirisini ortaya koyma ve temsil etme açısından büyük önem taşırlar (*Tolasa, 1983: VIII-LX*).

Tanzimat edebiyatı dönemindeki tenkitlerin ilk hedefi divan edebiyatıdır. Ziya Paşa, Şiir ve İnşa makalesinde tenkit ettiği divan edebiyatı hakkındaki görüşlerini Harâbât'a yazdığı ön sözde geri alır. Namık Kemal ise bu edebiyat hakkındaki olumsuz görüşlerini sonuna kadar değiştirmez ve Harâbât'ı tenkit gayesiyle Tahrîb-i Hâ-

râbat ve Takîb-i Harâbât'ı yazar. Ahmet Midhat Efendi, İsmail Hakkı, Beşir Fuad, Nâbî-zâde Nâzım arasında roman, Recaî-zâde Ekrem ile Muallim Naci arasında ise şiir üzerine şiddetli münakaşalar gerçekleşir. (*Kutlu vd., 1998 :310-11*).

Biz bu çalışmamızda, divan şiirinde tenkit konusunun dar bir alanına temas edeceğiz. Şiir, divan şairlerinin eleştiri konusunda da geleneğe uyararak en çok tercih ettikleri yoldur. Eleştirisini bu şiirin hemen her şekil veya tarzında denemeye çalışan şair, bunlardan en çok mesnevî, kaside ve özellikle gazeli seçmiştir. Şairin eleştirisi genellikle, bizzat kendi şiiri ve şairliği üzerinedir. Bu yolla, bir bakıma bizzat şairin, bir bakıma da onun çağının şiir, şair, sanat ve edebiyat konularındaki düşünceleri, görüşleri, eğilimleri, bilgi ve kültürleri, anlayış ve alışkanlıkları, zevk ve değer ölçüleri bir dereceye kadar ortaya çıkmış olmaktadır (*Tolasa, 1982:16-7*).

Bu, divan şiiri ve şairleri için bir gelenektir. Ancak, daha az görülmekle birlikte divan şiirinde, şairlerin birbirlerine yönelik tenkitlerine de rastlanır. Bu konuda " *Anadolu tezkirecileri arasında bir Câmî (ö. 1501) ayarında birine rastlanmaz. Bu yüzden biz edebiyat tarihimize, öncelikle şiiriyle dikkat çekmiş isimlerin değerlendirme ve eleştirilerinden mahrumuz*" (*İsen, 1991:65*) diyen Mustafa İsen, buna karşılık şiirlerle dile getirilen kıskançlık ya da hayranlıklara şairler arasında bolca tesadüf edildiğini, bunların çoğunun çekememezlik üzerine kurulduğunu ve tamamen sübjektif değerlendirmeleri ihtiva ettiğini belirtmektedir.

İsen, şairlerin birbirlerine yönelik değerlendirmelerinin ilk örneklerinden biri olarak Cafer Çelebi'nin, Heves-nâme adlı eserinde Şeyhî ve Ahmed Paşa'ya yönelik eleştirilerini gösterir (*İsen, 1991:65*). Heves-nâme'de, şairin kendi şiiri üzerine eleştirel yaklaşımı yanında, belirtildiği üzere, şairlerin birbirlerine yönelik tenkitlerinin ilk örneklerinden biri olarak, kendinden önce yaşamış önemli Osmanlı şairlerinin tenkidi de yer alır.

CAFER ÇELEBİ'NİN HEVES-NAME'DE ŞEYHİ VE AHMED PAŞA'YI TENKİDİ

Heves-nâme, hem yakın çağdaşları hem de günümüz araştırmacıları tarafından Cafer Çelebi'nin en güzel eseri olarak değerlendirilmektedir. Şair, o devirde gelenek olan Arapça ve Farsçadan tercümeyle iltifat etmemiş ve konu, tertip tarzı, üslûp ve nazım tekniği bakımından kuvvetli ve orijinal bir eser meydana getirmiştir (*Sungur, 1998*),

Kaynaklarda, Heves-nâme hakkında verilen ortak bilgiler arasında, şairin, Şeyhî ve Ahmed Paşa'ya yönelttiği tenkitlerin önemli derecede yer aldığı görülmektedir (*Timurtaş, 1980:89-90 ve 1992:124; Gökbilgin, 1945:10; Banarh, 1971:477; Tolasa, 1983:255*): Bu konuyla ilgili bilgiler, şairin dönemindeki ve yakın çağdaşı olan yazarların tezkirelerinde de bulunmaktadır (*Latifi, 1314:77,118; Âşık Çelebi, 1971:61/b*).

Mesnevisinin yeni ve orijinal olduğunu çok iyi bilen Cafer Çelebi, edebiyatta yeni ve orijinal eser verme taraftarı bir sanatkar olarak, ayrı bir özellik gösterir... Heves-nâme'sinde bu görüş ve tenkitlerini bilhassa Şeyhî ve Ahmed Paşa'nın sanatlarına yönelten Cafer Çelebi, ileri sürdüğü fikirlerle devrinin klâsik an'aneye ve klâsik terbiyeye haddinden fazla kıymet vermeyen, kuvvetli bir münekkidi olarak görülür (*Banarh, 1971:477*).

Şeyhî ve Ahmed Paşa, devrin en meşhur şairleridir. Her ikisi de, divan şiirinin kurucularından ve bu şiirin temellerinin atılmasında rol sahibi olan büyük şairlerdir. Tâcî-zâde Cafer Çelebi, bu değerli iki şairi çok az över; fakat ağır bir şekilde tenkit eder. Bu çıkış, Cafer Çelebi'nin kişiliğiyle de ilgili bir durum gibidir, Çünkü o, nişancılık makamına geldiğinde de padişaha sunduğu 'protesto' başvurusuyla nişancıların, divanda (protokolde) teamülün aksine defterdarlardan önce olmalarını ve seferde vezir gibi çadır kurmalarını is-

temiş, bunu da sağlamıştı : " *Buna gelinceye kadar defterdârlar nişancılara tekaddüm idiyorlar idi. Bu nişancı olunca mastaba-i hümayûnda vüzerânın salında ik'ad olunup 'Nişancı Paşa' unvânını aldı.*" (*Âşık Çelebi, 1971:60la-b; Kınalı-zâ-de, 1978:246-7; Mecdi, 1989:420 ; Mehmet Süreyya, 1311:69*).

Özellikle Ahmed Paşa hakkındaki tenkit, onun İran edebiyatından aynen tercüme etmekle itham edilmesidir. Bu konuda ilk bilineni Cafer Çelebi'ye ait olmak üzere Uzun Firdevs'in ve Latifi'nin tenkitleri söz konusudur. Bilhassa Cafer Çelebi, onun (bu arada Şeyhî'nin de) hakkında,

Hayâl-i hâssa çün kâdir degüler
Hakikatde bular şâ'ir degüller

(*Sungur, 1998 :245*)

diyecek kadar ileri gittiği halde, Latifi daha insafli davranarak, onun üstat şair olduğunu ve kasidelerinin fasihler ve belîğler arasında umumiyetle takdir edildiğini itiraf eder (*Latifi, 1314:117; Köprülü, 1941:190; Köprülü, 1980:367*):

Tâcî-zâde, tenkit oklarını, yaşadıkları dönemde şiiirleriyle şöhret olan ve baştaçı edilen Şeyhî ve Ahmed Paşa'ya çevirir ve bunların, buldukları yeri hak etmediklerini ileri sürer.

Cafer Çelebi, Şeyhî'yi fesahatin belli kurallarına uymamak, fasih olmamak ve şiirinde eski kelimeleri çok kullanmakla suçlar:

Eger Şeyhî'dür insaf eyle bi'llâh
Sühanverlikden olmuş gerçi ağâh

Sözün üslûb-ı nagzın anlamış ol
Kelâmın tavr u tarzın anlamış ol

Fesâhatda velîkin kârı yokdur
Kelâmının garîb elfâzi çokdur

(*Sungur, 1998 : 244*)

Cafer Çelebi, Ahmed Paşa'yı da belâgatte başarısızlığı, fikirler arasında irtibat kurmadaki yetersizliği nedeniyle eleştirir:

Ve ger Ahmed durur gerçi selâset
Bulınur sözlerinde hem fesahat

Belâgatda velî mahir degüldür
Kelâmun rabtına kadir begümdür

Sözintün hüsni vardur âni yokdur
Nukûş-ı deyre benzer canı yokdur

(Sungur, 1998 : 244)

Her iki şairi de orijinal hayal ve kendilerine has manalar geliştirmemekle suçlayan Cafer Çelebi, eserlerinin de birer tercüme ve taklitten ibaret olduğunu söyler:

Bu hâl ile yine ey merd-i üstâd
Birinün dahı yok sânında icâd

Mu'ayyen her birinün hâli kali
Olupdur terceme ulu kemâli

Ararsan her birinün defterini
Tetebbu' eyley isen sözlerini

Bulmazsın birinde ma'nî-i hâs
Bulursın gayrün âhengine rakkas

Hayâl-i hâssa çün kadir degüller
Hakîkaide bular şâ'ir degüller

(Sungur, 1998 : 244-5)

Şeyhî ve Ahmed Paşa'yı belâgat kurallarına uymamak, fasih olmamak ve yeni manalar bulmamakla suçlayan şair, kendi şairliği konusunda ise oldukça iddialıdır :

Senün hod nazm-ı pâke kudretün var
Me'ânî bulmaga hem kuvvetün var

Fesahat sende bulmuşdur nihayet
Kemâline irişmişdür belâgat

(Sungur, 1998 : 245)

Tâcî-zâde Cafer Çelebi, Şeyhî ve Ahmed Paşa'yı acımasızca eleştirdiği yukarıdaki beyitlerde, aynı zamanda kendi şiir anlayışını da ifade etmektedir. Buna göre, 'sözün üslûb-ı nazmını ve kelâmın tavr u tarzını anlamak' gereklidir. Yani sözün etkileyiciliği ve dizilişi, biçim ve tertibi yerinde kullanılmalıdır. Sözler fasih, selis ve güzel, kelimeler arasındaki ilişki güçlü olmalıdır. Eski kelimeler kullanılmamalı ya da çok az kullanılmalı, belâgat kurallarına uyulmalıdır. Şair, kendine has mana ve hayaller bulmalı ve bunları şiirinde kendi üslubuyla kullanmalıdır. Bunlar, söz işçiliğine önem veren bir sanatkârın ifadeleridir.

Cafer Çelebi'nin, özellikle Ahmed Paşa hakkındaki eleştirisine Âlî de katılır : " *Husâsâ vasl u imâlede müstahsenât u selâseti muhill olan 'acîb ü garîb elfâzı işba' u imtiidâdla itâleden halâs idemeyüp lisân-ı Türkî ki hadd-i zâtında sakîl ve fesahat ü belâgatı her cihetle nâdir ü ka-lîldür. Dâ'imâ zebân-ı Farsîdeki güftâr-ı şehd-âsârıla karışdurup ve ahyânen lisân-ı Arabîde olan 'ibârât-ı sükker-bârıla alısdurup şîr ü sük-kervâr imtizâc-ı pür-revâc-ı hikmet-disâr virtüp edâ-yı beligle söz nazm idememişdür.*" (İsen, 1994: 131). Âlî, önce Ahmed Paşa'nın hem alışılmamış kelimeler kullandığını hem de ulama ve uzatma yapıldığı zaman sözün güzelliğini bozan o kelimeleri söz konusu kusurlardan kurtaramadığını söylüyor ve Türkçe hakkındaki düşüncelerini araya sıkıştırmakla, sözünü ettiği kelimelerin Türkçe olduğunu bildiriyor. Bundan anlaşılan, Ahmed Paşa'nın iki yüz yıllık bir tecrübeye, birikime rağmen hâlâ dile hâkim olamadığı, Türkçeyi aruz kalıbına koymakta güçlük çektiğidir. Diğer taraftan, umumiyetle kulağa hoş gelmeyen (sakîl,yani kaba) ve akıcı olmayan Türkçenin bu eksikliğini gidermek için Arapçanın ve Farsçanın söylenmesi kolay, işitilmesi hoş

kelimelerinin alınarak hem anlam hem de akıcılık bakımından mükemmel bir şekilde kaynaştırılmasını tavsiye ediyor. Âlî'nin bu kanaati, divan şiirinin XVI. yüzyılın başına kadarki durumunu gösterdiği gibi, Türkçenin, Arapça ve Farsça kelime ve kavramları hangi maksatla aldığı da açıklıyor. Şurası da var ki, bu yüzyılın başına kadar divan şairleri hep Fars şairlerini örnek almışlar, onlara yetişmeye çalışmışlar, güzel bir mazmun bulup, mükemmel bir biçimde ifade ettiklerinde eserlerini onlarınkilerle mukayese etmişlerdir (*Çavuşoğlu, 1986:12-3*).

Tâcî-zâde'nin Şeyhî'yi fesahat, Ahmed Pa-şa'yı belagat eksikliği ile suçlamasını fazla bir kanaat belirtmeden ele alan Âşık Çelebi'nin yanı sıra Latifî, buna tercümeçilik suçunu da ekler (*Tolasa, 1983 :283*) : " ... *ol libâs-ı ibâ-rât-ı Farisî birle mülebbes olan şâhid-i ma'nâ-ya siyâb-ı elfâz-ı Rûmîden şîâr-ı cedîd ve di-sâr-ı mezîd geyürüp her ma'nî-i hûbı bir Türk-i tannâz ve mahbûb-ı işvesâz göstermişdür. Gerçi tarîk-i tercümede bazıları katında ma'kûl ve makbuldür; amma bazıları yanında bu cihetten mat'ûn ve medhûldür*" (*Tolasa, 1983: 276*). Ahmed Paşa'nın Farsça ibarelerle giyinmiş olan mana güzeline Türkçeden yeni elbiseler giydirdiğini ve Farsça her güzel manayı kendine mal ettiğini ifade ederek, onu tercümeçilikle suçlayan Latifî, bu tenkidine rağmen şu tesbiti yapmaktan da geri durmaz : "*İt-tifâk-ı fudalâ budur ki, eger merhum, mütercimlik töhmetiyle müttehem olmayaydı şuarâ-yi vilâyet-i Rûm beyinde ser-âmed ve müselleme ve cümleden efdâl ve ekrem olmak mukarrer idi*" (*Tolasa, 1983 : 288*).

Bu arada Latifî'de, Ahmed Paşa'yla ilgili olarak takdim ettiği Kerem kasidesi üzerine Fatih Sultan Mehmed'in " *Bu azûbet-i beyân ve fesâhat-i lisân ki Ahmed'de vardır, ana padişahlardan zeval yokdur*" diyerek şairi affettiğini anlatan bir anekdot da yer alır (*Tolasa, 1983:255' den*).

Latifî, daha Önce belirttiğimiz gibi, Cafer Çelebi kadar sert değildir; Ahmed Paşa'yı İran edebiyatından tercümeyle itham etmekle beraber, üstat bir şair olduğunu ve takdir edildiğini belirtir ve Cafer Çelebi'nin kendini övüp şuarâ-yı Rûm'un bu büyük şairlerini tenkit ettiğini de ifade eder: " *Kitâb-ı merkumda kendüler müfâha-raten netâyic-i tab'-ı şeriflerin medh idüp, şuarâ-yı Rûm'un ser-âmedlerin kadh itmişdür.*" (*Latifi, 1314: 117*).

Âlî, Şeyhî'nin de nazım dilini ve edasını tenkit etmekle beraber, isabetli mütalâalarda bulu-nur.Âlî'ye göre Türk dili o zamanlar belagattan uzaktı. Nezaket ve zarafetten berî bulunuyordu. Şeyhî ve öbür şairler fesahat ve belagatın ne olduğunu biliyorlar, lâkin tatbik edemiyorlardı. Hiçbiri edanın güzel olmasına dikkat etmezdi (*Timurtaş, 1980:149*) : "... *Fi'l-vâki ol asrun şuarası umûmen hüsn-i edaya mukayyed olmazlar idi. Gerek Mevlânâ Şeyhî ve gerek Ahmedî ve bir iki karn sonra gelen Ahmed Paşa ve Nizâmî fesahat ü belagat n'idüğün bilürlerdi. Hâlâ ki amele getürmezler idi.*" (*İsen, 1994:112*)

Ziya Paşa da Harâbât'ında Şeyhî'yi şu dizelerle tenkit eder:

Şeyhî dahı gelmiş ol zamanda
Bir hayli eser komuş cihanda
Elfâzı velî kaba be-gâyet
Ma'nâca da yoktur anda lezzet

(*Ziya Paşa, 1292: 33-40*)

"Şeyhî ve Husrev ü Şirin'i" adlı eserin müellifi F.Kadri Timurtaş, Tâcî-zâde'nin Şeyhî ve Ahmed Paşa için yürüttüğü mütalâaları dikkate şâyân bulmakta ve "*Bu sözler, her ne kadar, İran mesnevîcilerini taklit etmediğini bildirmek maksadıyla söylendiği için, daha çok mesnevi sahasını ilgilendiriyor ise de, yine Şeyhî'nin mukallit olması sebebiyle beğenilmediğini bize yeter derecede anlatmaktadır.*" (*Timurtaş, 1980:89*) demektedir.

SONUÇ

Kendinden bahseden bütün kaynaklarda, özellikle Heves-nâme'si dolayısıyla başarılı bulunan Cafer Çelebi, bu eserinde şairliğinin kemaline ulaşmış görünmekte ve bundan aldığı güçle kendinden önceki büyük şairleri eleştirmektedir. Mehmet Çavuşoğlu, döneme ait kaynaklarda "*Fatih, hatta Bayezit devri sonlarına kadar yaşamış olan sairler, ifade kusurlarıyla ve sanattan yoksun olmakla tenkit edilmişlerdir*" (Çavuşoğlu, 1986:12) tespitinde bulunmaktadır. Bu çerçevede, kendi de bu dönemde yaşayan Cafer Çelebi'nin belki Heves-nâme'siyle aradan sıyrıldığı, hatta tenkitlerinde de haklılık payının bulunduğu söylenebilir.

Ancak, burada bir gerçeğin göz ardı edilmemesi gerektiğini düşünüyoruz. Cafer Çelebi'nin edebî kişiliğinin, şiir anlayışının ve üslûbunun oluşmasında ilk ve en Önemli etki sahibi şüphesiz ve kesinlikle Ahmed Paşa'dır. İki şair arasındaki ilişkiye dair dış tanık olarak, sadece Cafer Çelebi'nin Ahmed Paşa'ya yazdığı nazireleri değil, aynı zamanda Divan'ında ve Heves-nâme'sindeki atıfları da belirten Erünsal, "*İhtimal ki Cafer, şair olarak mesleğinin başlarında, henüz kendi üslûbunu bulma çabasında Ahmed Paşa'yı taklit ederek yazmış olmalıdır*" dedikten sonra, verdiği örneklerin açıkça tazmin olarak kabul edilmeseler bile, tam bir taklitten başka bir şey olmadıklarını söyler (Erünsal, 1983:LXXVI).

Cafer Çelebi üzerinde, Ahmed Paşa'nınki kadar kuvvetli değilse de Şeyhî'den de izler görül-

mektedir. F. Kadri Timurtaş, Şeyhî tesiri için şunları söyler: "*Tâci-zâde Cafer Çelebi, Heves-nâme mukaddimesinde Şeyhî ile Ahmed Paşa'yı mukallitliklerinden dolayı beğenmediği halde, Şeyhî'nin vasıta beyti,*

*Kim yoh bu diyar içinde deyyâr
Var iste ki yârdur ne kim var*

olan meşhur terciibendini,

*Ger dümenine el ursa agyâr
Ahum yaka 'âlemi ne kim var*

vasıta beytiyle tanzir etmekten kendini alamamıştır." (Timurtaş, 1980:160).

Sonuç olarak, divan şairlerinin birbirlerine yönelik tenkitlerinin ilk örneklerinden biri olması dolayısıyla Cafer Çelebi'nin, Şeyhî ve Ahmed Paşa hakkındaki değerlendirmelerinin, edebiyat tarihimiz ve edebî tenkit türü açısından önem taşıdığını belirtmeliyiz. Ancak bu eleştirilerin, henüz kuruluş aşamasında olması dolayısıyla da olsa, divan şiirinin temellerinin atılmasında büyük pay sahibi olan Şeyhî ve özellikle Ahmed Paşa için çok ağır olduğunu (haklı yanları olsa bile) ifade etmek gerekir.

Gerçi Ahmed Paşa, Cafer Çelebi'yi bizzat yetiştirmemiştir; ama Cafer Çelebi, edebî kişiliğini ve şiirdeki üslûbunu kazanırken ilk ve en önemli derecede Ahmed Paşa'dan beslenmiştir.

KAYNAKLAR

- AHMED PAŞA (1966), **Ahmed Paşa Divanı**, Haz. : Ali Nihad Tarlan, Millî Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul.
- ÂŞIK ÇELEBİ (1971), **Meşâ'irü's-şu'arâ or Tezkere of Âşık Çelebi**, Yay. : G.M. Meredith-Owens, London.
- BANARLI, Nihad Sami (1971), **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, C.I, İstanbul.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmet (1986), Divan Şiiri, **Türk Dili (Türk Şiiri Özel Sayısı II, Divan Şiiri)**, C. LII, S. 415-417, Ankara.
- ERÜNSAL, İsmail E. (1983), **The Life and Works of Tâcî-zâde Cafer Çelebi, With a Critical Edition of His Divan**, İstanbul.
- GÖKBİLGİN, Tayyib (1945), Cafer Çelebi, **İslâm Ansiklopedisi**, C. III, İstanbul, s,8-11.
- İSEN, Mustafa (1991), Şairlerce Meslektaşlarına Yazılan Mersiyeler, **Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, Ege Ün. Edebiyat Fak. Yay., C.VI, İzmir.
- İSEN, Mustafa (1994), **Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı**, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- KINALI-ZÂDE HASAN ÇELEBİ (1980), **Tezkiretü's-şu'arâ**, C. I, Haz. : İbrahim Kutluk, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad (1941), Ahmed Paşa, **İslâm Ansiklopedisi**, C. I, İstanbul, s. 187-92.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad (1980), **Türk Edebiyatı Tarihi**, 2. Baskı, İstanbul.
- KUTLU, Mustafa; ERSOYLU, Halil (1998), Tenkit, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, C. VIII, Dergâh Yay., İstanbul, s.308-12.
- LATİFİ (1314), **Tezkire-i Latifi**, İstanbul.
- MEHMED MECDÎ EFENDİ (1989), **Hadâ-iku's-Şakâ'ik**, Haz. : Abdulkadir Özcan, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- MEHMED SÜREYYA (1311), **Sicill-i Osmânî**, 2. Cilt, Matbaa-i Âmire, İstanbul, s.68-9.
- SUNGUR, Necati (1998), **Tâcî-zâde Cafer Çelebi'nin Heves-nâme'si**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- TİMURTAŞ, F. Kadri (1980), **Şeyhî ve Hüsrev ü Şirin'i**, İstanbul Üniversitesi Yay. No:2670, İstanbul.
- TİMURTAŞ, F. Kadri (1992), Türk Edebiyatı, XV. Yüzyıl, **Türk Dünyası El Kitabı**, C. III, Ankara.
- TOLASA, Harun (1982) Divan Şairlerinin Kendi Şiirleri Üzerine Düşünce ve Değerlendirmeleri, **Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, Ege Ün. Edebiyat Fak. Yay., C. I, İzmir, s. 15-47.
- TOLASA, Harun (1983), **Sehî, Latifi, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. yy'da Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi**, İzmir.
- ZİYA PAŞA (1292), **Harâbat**, C. III, İstanbul, s.33-40.

**ONE OF THE FIRST EXAMPLES OF OTTOMAN POETS' CRITICISM
TO EACH OTHER: CAFER ÇELEBİ'S CRITICISM
ABOUT ŞEYHÎ AND AHMET PAŞA**

Dr. Necati SUNGUR

Turkish Scientific and Technical Researches Councilü

ABSTRACT

In Ottoman poetry, criticism was condensed especially on the poets' term and its poems. Poets' criticism to each other is a first known example by Cafer Çelebi. Cafer Çelebi, the author of the famous poem Heves-name, in which Şeyhi and Ahmet Paşa the promoters of Ottoman poetry, are criticized very heavily. Cafer Çelebi's criticism has caused an extensive reaction during his life and in our literature books today. In our work, Cafer Çelebi's criticism has been discussed, evaluated and brought to a conclusion.

Key Words:

Ottoman Poetry, Criticism, Taci-zade Cafer Çelebi, Heves-name,
Şeyhi, Ahmet Paşa

**ПЕРВЫЙ СЛУЧАЙ КРИТИКИ ПОЭТОВ ДИВАННОЙ
ПОЭЗИИ ПО ОТНОШЕНИЮ ДРУГ К ДРУГУ: КРИТИКА
ДЖАФЕРА ЧЕЛЕБИ ПО ОТНОШЕНИЮ К ШЕЙХИ И
АХМЕДУ ПАШЕ**

Д-р Неджати СУНГУР

Турецкое общество научных и технических исследований

РЕЗЮМЕ

Критика в диванной поэзии особенно сосредотачивалась на поэмах и поэтичности самих поэтов и общем положении литературной жизни. Критика же поэтов по отношению друг к другу впервые встречается у Джафера Челеби. В своём знаменитом произведении «Хевес-наме» Джафер Челеби беспощадно критикует Шейхи и Ахмед Пашу, которые являются одними из основателей диванной поэзии. Эта критика вызвала большой резонанс во время публикации и последующих источниках. В данной работе, исходя из критики Джафера Челеби и отзывах о нем, сделана попытка постановки определенных выводов путем дискуссии.

Ключевые слова:

Диванная поэзия, Критика, Таджи-заде Джафер Челеби, Хевес-наме, Шейхи, Ахмед Паша

